

Tévé-adásainkról — másként

A *Korunk* 1971. 3. számában hiba csúszott be *A romániai magyar nyelvű sajtó 1971-ben* című összefoglaló cikkbe. A *Bányavidéki Fáklya* adatai közt tévesen szerepel a „Nyomdaipari Vállalat Bukarest”, ehelyett „Máramarosi Nyomdaipari Vállalat” kellene hogy szerepeljen (Intreprinderea Poligrafică Maramureş).

Szeretnék továbbá Cseke Gábor *A képernyő előtt...* című jegyzetéhez is hozzászólni. Sokban egyezik véleményem a cikkben foglaltakkal, de a lényeg mégis más. A többször hangoztatott jóakarattal ellenére az egész cikkben elégedetlenség vonul végig. Ezt pedig nem érdemli meg a tévé hazai magyar adása, mert ha figyelembe vesszük az adott kereteket s a még hátralévő feladatokat is, a magyar tévé-adás, igenis, nagykorú már. Olyan emberek szerkesztik, akik átérzik hivatásukat, s mert annyiféle igényt kell rövid percek alatt kielégíteniük, igazán csak az elismerés hangján szólhatunk az eddig látottakról.

A magyar adásnak köszönhetően a legkisebb faluba is eljutott az eredeti magyar néptánc és népi zene, mely nemcsak szórakoztat, hanem a művelődés területén tapasztalatcserére, továbbtanulásra is alkalmat ad a dolgozóknak. És eljutott már mindenüvé a tévé útján jó néhány színházi előadásunk is (a *Háry János*, a *Szejk*, a csikmenaságiaktól és a bánffyhunyadiaktól a *Csáki bíró lánya*), több ügyes kabarészám, operett- és operarészlet, eredeti bábjáték, hogy csak néhány szép teljesítményt említsék.

Megismerni kezdtük élő nagyjainkat. Gondoljunk csak Kós Károly felejthetetlen bemutatására, amikor Kemény Jánost is alkalmunk volt látni és hallani. Franyó Zoltánra, Sütő Andrásra a szülőfalujában s legutóbb Kovács György színművésznünk megható visszapillantására mindig szívesen gondolunk majd vissza. És meggyőződésem, hogy ez csak a kezdet.

Gondoljunk arra, hogy a hazai magyar tévé már eddig is felkutatott sok népi hagyományt, szokást, megismertetett szorgalmas gyűjtőkkel, érdekes ezermesterekkel. Felejthetetlen számomra Vári Attila tévériportja Oltszakadáról, az ottani szórvány-magyarok megtalálása, s hasonlóan mély élményt hagyott bennem az apácai „kakaslövés” megörökítése.

„Sok a szöveg” — mondja Cseke Gábor. Ezt egyáltalán nem értem. Hogyan lehet elképzelni színházi adást vagy Kós Károly-bemutatást szöveg nélkül? Én nagyjából követem a német adást is, s még arra sem „húznám rá”, hogy „sok a szöveg”, noha rájuk jobban illene ez a megállapítás.

Azért van még mit csiszolni-fejleszteni, de csodákat se várjunk heti két adástól. A színvonalat emelni kell, de... kicsit gondoljuk meg, hogy a romániai magyarság többségében falun lakik. Próbáljuk egy kissé a benedekfalvi, székelyderzsi, oltszakadati vagy kőszegremetei néző szemével is megítélni az adást, annak a szemével, aki soha életében nem látta a *Háry Jánost* vagy a többi színdarabot. És a tévé bizonyára egyre többet fog nyújtani az iskolásoknak, ha majd bemutatja a *Bánk bánt*, *Az ember tragédiáját* és sorra veszi minden írónkat, művésznünket és tudósunkat. Márcsak ezért is el kell ismernünk Bodor Pálék munkáját, a hazai magyar tévé eddigi eredményeit, hogy ösztönzőleg hassunk további fejlődésükre.

Különben, amit itt elmondtam, nem is Cseke Gábornak írom, akit személyesen nem ismerek, hanem a *Korunk* szerkesztőinek akik kezdeményezőkként léphettek volna fel, hogy a bírálat hangneme tárgyilagosabb és biztatóbb legyen. Itt mondok köszönetet a Nagybánán megtartott Korunk-találkozóért. A látogatás élményt jelentett számunkra.

Nagybánya, 1971. április

Brassay Sándor
agrármérnök

Van-e a napilapnak hagyománya Csíkban?

A *Korunk* 1971. 3. számában olvastuk Beke György *Hargita: lap és táj* című kis értekezését. Néhány kiegészítéssel hozzájárulunk az említett cikkhez, bizonyos jelenségeket tisztázza a felszabadulás előtti csiki újságírás létével vagy nemlétével kapcsolatban. Megjegyezzük, hogy az adalékokat nem lokálpatriotizmus adja tollunkra, hanem annak a ténynek ismerete, hogy a hajdani sajtóanyag megirtkulása és viszonylagos hozzáférhetetlensége miatt fellépő feledést ellensúlyozni, a tényeket feleleveníteni kell.

Beke György szerint „Csíkszeredának eddig nem volt napilap-hagyománya. A székelyföldi jellegű, tehát helyinek számítható napisajtó vagy Brassóból, vagy Marosvásárhelyről, illetve mindkét helyről jött az egykori Csíkba és Udvarhelyre, a mostani Hargita megyébe. ... A szeredaiak hozzászóltak ahhoz, hogy számukra a közvetlen kapcsolatot a napisajtóval egy helybeli tudósít jelentse.”

Az elmúlt évszázad alatt jó néhány lapja íródott Csíkban, illetve Székelyudvarhelyen és Gyergyószentmiklóson hazai sajtótörténetünknek, ezért nem érthetünk egyet Beke György kitételével. Mielőtt válaszolnánk, szükséges tisztázni egy kérdést: betölthette-e, illetve betöltötte-e a XIX. század második felének vidéki viszonyai között egy vagy több hetilap a napilap szerepét? Századunk első felére pedig így fogalmaznók meg a kérdést: betöltötte-e a hetenként kétszer-háromszor megjelenő újság a napilap szerepét?

A korabeli csiki (udvarhelyi, gyergyói) újságok profiljának, tematikájának ismeretében, a legidősebb és legegésőbb társadalmi, gazdasági és művelődési kérdésekben való friss és gyors részvételük láttán, teljes meggyőződéssel válaszolhatunk igennel. Az első világháború végéig a szélesnek mondható csiki olvasótábor elsősorban *saját lapjait* olvasta, s csak a két világháború között sikerült a helyi lapokon kívül a *Brassói Lapok*nak is olvasóközöniséget teremtenie Csíkban.

Következzék néhány adat a csiki sajtó múltjáról.

1. **SZÉKELYFÖLD.** 1881—1885 között jelent meg, mint Kézdivásárhellyel közös lap, ott Dobay János, Csíkszeredában T. Nagy Imre szerkesztésében. Utóbbi így ír a csiki lapalapításról: „1881 évi karácsonykor szétküldöttük az első csiki újság mutatószámait *Székelyföld* címen... A lap amolyan »közösügyes« volt, mert (egyelőre) két vármegye érdekeit szolgálta... A *Székelyföld* 1882 év elején hetenként *négyszer*, később hetenként *kétszer* jelent meg. Az előfizetők váratlan számban érkeztek. A közönség olyan kiváló érdeklődéssel karolta fel, hogy a lap egy-egy száma majdnem teljesen csiki közleményekkel látott napvilágot... A lap érdekeltségét a második évben már Udvarhely megyére is kiterjesztették... társzerkesztővel... Ezt itt röviden csak azért említettem fel, mert a csíkszeredai nyomda kérdése azon szerződés kényszere alapján nyert megoldást, melyet én a *Székelyföld* kiadó, nyomda tulajdonosával oly feltétel mellett kötöttem, hogy egy év leforgása alatt köteles lesz Csíkszeredában fióknyomdát felállítani. Lapkiadóm megtartotta szavát, s csakugyan elküldötte egyik segédjét, néhai jó Györgyjakab Mártont egy kézisajtóval Szeredába... Györgyjakab M. egyúttal átvette a *Székelyföld* kiadóhivatali teendőit... s önállósítva magát... személyzetét is megszaporította.”

2. **IGAZSÁG.** Hetilap, Csíkszeredában, Györgyjakab Márton nyomdájában lát napvilágot 1885-ben. Felelős szerkesztője Bordeaux Felician; főmunkatársai közül említésre méltók Imets F. Jákó és Vitos Mózes. 1888-ban Ditrő és Szárhegy községek nyomdájában (!) adják ki a lapot, de anyagi zavarok és szerkesztő-válság miatt csakhamar megszűnik.

3. **CSÍKI LAPOK.** Ugyancsak Györgyjakab nyomdájában indul el 1888. december 25-én ötvenhat éves, megszakítás nélküli útjára. Pártonkívüli hetilap, mentes minden politikai érdekelttség anyagi és erkölcsi „támogatásától”. Előfizetésekből élt, ami abban a korban páratlan teljesítménynek mondható, és erős olvasótáborot feltételez. Az első világháború alatt *napilap*ként adják ki, a pergő eseményekre való tekintettel. Utolsó száma 1944 szeptemberében jelent meg.

4. **CSÍKMEGYEI HIRADÓ.** 1900-ban induló hetilap. Csíkszereda második, Szvoboda Testvérek elnevezésű nyomdájában jelenik meg, utolsó számai nem ismeretesek.

5. **CSÍKSZEREDA.** 1902-ben induló hetilap, valószínűleg 1904-ig jelenik meg.

6. **SZÉKELYSEG.** 1904-ben induló hetilap. Kisebb megszakításokkal 1914-ig jelenik meg. Akárcsak az előbbieket, ezt is Csíkszeredában nyomják. Adataink

szerint a 48-as párt köré tömörülő fiatal értelmiségiek szerkesztették kb. 1908-ig, majd pártonkívüli és munkapárti vezető értelmiségiek lapja lett.

7. ŐRSZEM. 1905 körül induló hetilap, utolsó száma 1909. január 5-én jelent meg. Kimondottan ellenzéki.

8. CSÍKI HÍRLAP. 1910—1914 között hetente kétszer megjelenő lap, a Függetlenségi Párt megyei orgánuma.

9. GYERGYÓI HÍRLAP. 1898-ban induló, valószínűleg hetilap, Gyergyószentmiklóson. Néhány év múlva Puskás Kálmán szerkeszti tovább Ditróban rövid ideig.

10. GYERGYÓ. 1900 körül induló gyergyószentmiklósi lap. Sándory Mihály nyomdájában készül. Első időben a Munkapárt lapja.

11. CSÍKVÁRMEGYE. 1905 márciusától 1919-ig megjelenő, gyergyószentmiklósi hetilap. Függetlenségi párti, harcos és eleven újság. Nyomdatulajdonosa és tényleges szerkesztője Vákár P. Artúr.

12. CSÍKI NÉPLAP. 1931. január 28-tól 1944-ig megjelenő, „felekezeten és párton kívüli“, főként a „kisebbségi ügyeket“ tárgyaló hetilap. Helyi viszonylatban baloldalinak tartják, de inkább polgári radikálisnak nevezhető. Olvasótáborra a széles néptömegekből kerül ki. Egész sor fiatal értelmiségi ír a lapban időszerű társadalmi és gazdasági kérdésekről. Az irodalmi és helytörténeti jelentkezések is számottevők. A háború éveiben állást foglal az importált „méltóságos szellem“ ellen, és hangsúlyozza a csíki közelet történelmi gyökerű demokratizmusát.

13. Az említettek kivül a húszas években Gyergyószentmiklóson azonos időben két hetilap is „üzemel“. 1926-ban a Magyar Párt helyi vezetősége a gyergyói SZEKELY SZÓ hasábjain tiltakozik az Averescu-párttal kötött egyezség ellen. És 1921 vagy 1926 (nem pontos az adat) január elsején GYERGYÓI ÚJSÁG címmel indult Gyergyószentmiklóson hetilap a Magyar Párt programjával. A lapot felelős szerkesztőként T. Imecs Béla jegyzi.

Volt tehát olyan korszak a század elején és a két világháború között, amikor a jelenlegi Hargita megye főbb központjaiban, de elsősorban a 3000—4000 lakosú Csíkszeredában ugyanazon időben két-három, sőt négy hetilap is megjelent. Ezek mellett pedig ugyanazon kiadók szerkesztésében két tekintélyes időszaki kiadvány is napvilágot lát: a CSÍKI GAZDA közel harminc évig, és a CSÍKVÁRMEGYE HIVATALOS KÖZLÖNYE. Nem volna teljes a vázlat, ha nem jeleznők a Csíkszeredában szerkesztett és nyomtatott román vagy vegyes nyelvű lapokat, amelyek a két világháború között kevesebb-több rendszerességgel megjelentek. Ilyenek: ASTRA CIUCULUI (1934—1937), DACIA (1926—1928), GAZETA CIUCULUI (1928— kb. 1932), ȚINUTUL SĂCUIESC (1931—?), VIITORUL CIUCULUI (1933—?).

Csíkszereda, 1971. május

Nagy Benedek
helytörténész

HELYREIGAZÍTÁS. Bodor András A béke kérdése Homérosztól Erasmusig című cikkében (1971. 6) a két kép — egy szobor s egy gemma — aláírása felcserélődött. A 831. lapon a „nagy kínai történész“ neve helyesen: Szema-Cien.

Junna Moric Tetszel nekem, zöldposztós biliárd... című versének (1971. 6) fordítója helyesen Bölöni Sándor.

